

УДК 78.04

<https://doi.org/10.31652/978-617-UAWCS-2025.23>**А.А. Тулянець**кандидат мистецтвознавства, доцент,
Дніпровська академія музики
м.Дніпроe-mail: operaandriy@gmail.com**А.О. Швачка**народна артистка України, доцент
Національна музична академія України ім. П.
Чайковського,
солістка Національної опери України
м. Київe-mail: shvachka77@icloud.com**А.А. Дорош**народна артистка України, професор
Київський національний університет
культури і мистецтв
м. Київe-mail: adorosh1969@gmail.com**ВОКАЛЬНА ТВОРЧИСТЬ ВИПУСКНИКІВ ДНІПРОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ МУЗИКИ У
КОНТЕКСТІ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ ТЕАТРІВ ОПЕРИ ТА БАЛЕТУ
УКРАЇНИ ХХІ ст.**

Анотація. Кафедра «Вокально-хорового мистецтва» Дніпровської академії музики є навчально-педагогічним та науковим структурним підрозділом, до складу якого входять фахівці спеціалізації «Академічний спів», «Хорове диригування», «Естрадний спів». Викладачі кафедри, серед яких є видатні оперні, камерні та естрадні співаки, хормейстери пишається випускниками різних років, що гідно презентують досягнення зазначеного ВІШу на українських та міжнародних сценах. У зазначеній статті автор аналізує лише діяльність таких фахівців спеціалізації «Академічний спів», як народна артистка України та народна артистка СРСР, лауреат Державної премії ім. Т. Шевченка професор Н. Суржина та старший викладач О. Гонка-Омельченко. Розглядається діяльність декотрих випускників саме цієї спеціалізації, а саме – І. Петрової, С. Ковніра, М. Цвітінської, Д. Риндіна. Які працюють артистами-вокалістами у Національних театрах опери та балету України.

Ключові слова: Дніпровська академія музики, Національна опера України, Львівський національний академічний театр опери та балету ім. С. Крушельницької, Одеський національний театр опери та балету, Дніпровський академічний театр опери та балету, Запорізька обласна філармонія, гастролі, диригент, режисер, репертуар, мецо-сопрано, сопрано, бас, репертуар.

Abstract. The Department of «Vocal and Choral Art» of the Dnipro Academy of Music is an educational, pedagogical and scientific structural unit. The department employs specialists specializing in «Academic Singing», «Choral Conducting», and «Pop Singing». Among the teachers of the department are outstanding opera, chamber and pop singers, and choirmasters. The department is proud of its graduates of different years who worthily present the achievements of the mentioned university on the Ukrainian and international stages. In the mentioned article, the author analyzes only the activities of such specialists in the specialization «Academic Singing» as People's Artist of Ukraine and People's Artist of the USSR, laureate of the State Prize named after T. Shevchenko Professor N. Surzhyna and Senior Lecturer O. Hopka-Omelchenko. The activities of some graduates of this specialization are considered, namely - I. Petrova, S. Kovnir, M. Tsvetinska, D. Ryndin. Who work as vocalists at the National Opera and Ballet Theaters of Ukraine.

Keywords: *Dnipro Academy of Music, National Opera of Ukraine, Lviv National Academic Opera and Ballet Theater named after S. Krushelnytska, Odessa National Opera and Ballet Theater, Dnipro Academic Opera and Ballet Theater, Zaporizhia Regional Philharmonic, tours, conductor, director, repertoire, mezzo-soprano, soprano, bass, repertoire.*

Виховання здобувачів вищої освіти у мистецьких ЗВО за спеціалізацією «Академічний спів» є процесом специфічним та нелегким. Адже викладачам доводиться протягом багатьох навчальних років не тільки передавати свій персональний досвід виступів на сцені у операх, оперетах, камерних концертах, а й враховувати нові умови, які існують у музично-театральних установах ХХІ ст. Ще у 2016 році Міністерством культури України було видано Наказ «Про затвердження Порядку формування на конкурсній основі кадрового складу художнього та артистичного персоналу державних та комунальних закладів культури» [4]. Цей урядовий документ став орієнтиром для усіх випускників ВИШів культури та мистецтв у процесі творчо-виробничого розуміння умов вибраних професій та їхньої адаптації до специфіки кожної музично-театральної установи. Наукова проблема, пов'язана з цим питанням, полягає у аналізі науково-педагогічної діяльності декотрих працівників кафедри «Вокально-хорового мистецтва» Дніпровської академії музики, узагальненню їхнього викладацького досвіду, персональних методик навчання різним вокальним технікам та логічним поєднанням цих складових у подальшій артистичній діяльності випускників зазначеної кафедри.

Науково-викладацька практика підтверджує, що протягом останнього часу інтерес фахівців до проблем вокальної педагогіки активно виявляється у тяжінні до освоєння різних видів та жанрів навчально-методичної літератури. У Internet існує значна кількість робочих навчальних програм, методичних розробок, рекомендацій, посібників, підручників. Кожен з цих документів знайде свого творчого адресата. У контексті нашої статті ми зупиняємо увагу на працях В. Антонюк [1], Н. Суржиної [7], О. Гопки [2]. Дослідниці наголошують на тому, що вокально-виконавська творчість позитивно впливає на всебічне виховання та освіти, музичний розвиток наших сучасників, впливаючи на емоційну сферу, розвиваючи художній смак, виховуючи естетичну культуру. Кожна з цих викладачок має досвід театрально-концертної діяльності, який у ХХІ ст. органічно поєднувався з практичними заняттями для бакалаврів та магістрів у різних ВИШах, та має конкретні результати у формі подальшого працевлаштування здобувачів освіти у Національні театри опери та балету України.

Метою і завданням статті є узагальнення досвіду практичної роботи на театрально-концертних сценах України та за кордоном Н. Суржиної (ХХ - ХХІ ст.), О. Гопки (ХХІ ст.). Та визначенні їхнього вокально-артистичного значення у контексті діяльності Харківського академічного театру опери та балету ім. М. Лисенка, Дніпровського академічного театру опери та балету (Н. Суржина); Запорізької обласної філармонії (О. Гопка). А також з'ясувати, яким чином вибудовується структура діяльності викладача спеціалізації «Академічний спів», який на відміну від інших викладачів нормативних та вибіркових дисциплін, створює персональний педагогічний та музично-виконавчий компонент. Результатом якого є цікава творчість випускників Дніпровської академії музики – артистів вокалістів Національної опери України (І. Петрова, С. Ковнір), Львівського національного театру опери та балету ім. С. Крушельницької (М. Цветінська), Одеського національного театру опери та балету (Д. Риндін).

Дніпровська академія музики має своєрідну історію, яка у ХХІ столітті трактується у нових варіантах. Історичні факти про візит тогочасної державної делегації у 1787 році на ці дикі землі, що були заселені у різних століттях козаками, стали вже давно сюжетами романів, фільмів та вистав. Візит супроводжувався грандіозним музичним видовищем, яким керував знаменитий італійський композитор Дж. Сарті. Велику роль у розбудові цих земель зіграв генерал-губернатор князь Г. Потьомкін-Тавричеський, який планував також відкриття університету та академії мистецтв та музики. Легенди взагалі розповідають про те, що для праці у академії музики був запрошений навіть В.А. Моцарт. Та це запрошення залишилося

без відповіді. Академія музики, що виконувала також функції дивертисментних розваг з балами для оточення генерал-губернатора князя Г. Потьомкіна-Тавричеського проіснувала протягом недовгого часу. Бо генерал-губернатор князь Г. Потьомкін-Тавричеський раптово помер у 1791 році.

Протягом наступних століть у Катеринославі функціонували кілька Міських театрів, гастролували європейські музично-театральні трупи. У 1898 році були відкриті музичні класи, згодом Катеринославське музичне училище ІРМТ (директор Д. Губарев). Катеринославська консерваторія, що функціонувала протягом 1918 – 1922 років пишається самими знаменитими своїми випускниками – оперними співаками І. Паторжинським, М. Сокіл (працюючи солісткою Львівського оперного театру, співачка одружилася з композитором А. Рудницьким, згодом подружжя емігрувало до США, де активно пропагувало музичну україністику), композитором В. Йоришем.

У XX столітті у радянському місті Дніпропетровську активно діяли: Музичний технікум, музичне училище ім. М. Глінки, Дніпропетровський робітничий оперний театр, Дніпропетровська обласна філармонія, Дніпропетровський театр опери та балету, Дніпропетровський український музично-драматичний театр ім. Т. Шевченка. В області – Криворізький академічний театр драми та музичної комедії ім. Т. Шевченка, Кам'янський (колишній Дніпродзержинський) академічний музично-драматичний театр ім. Лесі Українки, місцеві музичні училища. 22 березня 2006 року Дніпропетровське музичне училище було реорганізоване у консерваторію, а у 2016 – академію музики. В усіх цих установах працюють випускники колишньої Дніпропетровської консерваторії ім. М. Глінки. Опрацювавши різні історичні документи, узагальнивши усі факти, пов'язані з музично-педагогічною сферою регіону та України, у 2023 році урочисто було відзначено 125-річчя Дніпровської академії музики.

Вокальний відділ училища, що згодом став Цикловою комісією «Спів», та кафедрою «Вокально-хорове мистецтво» виявляє та аналізує механізм навчання та самовираження здобувачів освіти – майбутніх артистів-вокалістів у процесі вокальної навчальної діяльності та визначає характер його впливу на слухача. Навчаючи співати, викладачі кафедри «Вокально-хорове мистецтво» водночас досліджують художньо-естетичні особливості таких оперно-голосових образів, як бас, баритон, тенор, альт, меццо-сопрано, ліричне, драматичне, колоратурне сопрано у вокальному мистецтві. Дослідження відбувається у колективних навчальних посібниках саме кафедри «Вокально-хорове мистецтво» Дніпровської академії музики: «Антологія меццо-сопрано» (2019, автор – Н.А. Суржина); «Спів» (2020); «Мистецтво співу» (2021); «Актуальні питання музичної освіти. Спів» (2022); «Сучасна вокальна педагогіка: теорія, практика» (2023). Серед запрошених авторів статей у цих посібниках – народна артистка СРСР, володарка Гран-прі міжнародного конкурсу «Мадам Баттерфляй» (Токіо, 1976), та титулу «Найкраща Чіо-Чіо-сан світу» Гізелла Ципола. Народна артистка СРСР, Герой України Ада Роговцева. Народні артистки України Євдокія Колесник, Анжеліна Швачка, Лілія Сандулеса, Анна Дорош, народні артисти України Анатолій Соловьяненко; Володимир Горянський; заслужені артистки України Сусанна Чахоян, Ольга Фомічова; заслужений артист України Дмитро Шарабурін; доктори мистецтвознавства Алла Терещенко, Юрій Чекан, Олександр Стахевич.

Творча характеристика народної артистки України та народної артистки СРСР, лауреата Державної премії ім. Т. Шевченка Нонни Андріївни Суржиної надана у багатьох історичних джерелах. Одним з них є Велика Українська Енциклопедія: «Закінчила 1959 Дніпропетровське музичне училище ім. М. Глінки (тепер Фаховий музичний коледж Дніпровської академії музики), клас О. Тарловської (1880–1965; тепер Україна), 1964 — Харківську консерваторію (тепер Харківський національний університет мистецтв ім. І. П. Котляревського), клас професора П. Голубєва (1883–1966; тепер Україна). 1963–1974 була солісткою Харківського академічного театру опери та балету ім. М. Лисенка (тепер Харківський національний академічний театр опери та балету ім. М. Лисенка), 1974–2006 — Дніпропетровського театру опери та балету (тепер Дніпропетровський академічний театр опери та балету). Водночас з 1974 працює викладачем спеціалізації «Спів»

Дніпропетровського музичного училища ім. М. Глінки. З 2017 — професор кафедри вокально-хорового мистецтва Дніпропетровської академії музики ім. М. Глінки» [8].

Необхідно зазначити той факт, що Н. Суржина навчалася у професора Павла Голубєва — учня знаменитого Федеріко Алессандро Бугамеллі (Federico Alessandro Bugamelli) — італійського оперного співака, композитора, диригента, вокального педагога, концертмейстера, піаніста. Однією з учениць Ф.А. Бугамеллі була оперна примадонна театру La Scala Федора Барб'єрі (Fedora Barbieri). То ж харківсько-дніпровська співачка та викладачка Н. Суржина демонструвала під час виступів італійську школу співу, і сьогодні навчає здобувачів освіти її технікам. А саме: розвинути тривалість дихання, яка стане основою вокально-технічних навичок виконавця; сформувані вміння керувати голосом, вміло філіювати звук; розвивати рухливість голосу для можливості виконання важких пасажів, колоратур, каденцій, трелів. Майстерність та вміння виходять на перше місце. Н. Суржина уміє поставити голос таким чином, щоб він був гучним та потужним.

«Серед учнів Н.А. Суржиної: Марія Браславська - артистка Нової ізраїльської опери; Оксана Гопка - лауреатка міжнародного конкурсу вокалістів ім. А. Дворжака (Чехія); Жанна Німенська - лауреатка Міжнародного конкурсу вокалістів ім. Е. Вілли-Лобоса (Бразилія, солістка Харківського національного академічного театру опери та балету ім. М. Лисенко); Ірина Петрова - солістка Національної опери України, заслужена артистка України; Роман Лещов - соліст Київського муніципального академічного театру опери та балету для дітей і юнацтва; Маріанна Цветінська - солістка Львівського національного академічного театру опери та балету ім. С. Крушельницької; Надія Єременко, Софія Сорока - солістки Дніпровського академічного театру опери та балету» [8]. Кожна з цих співачок та співаків мають у своїх репертуарах партії української та світової оперної класики, камерні солоспіви, мають велику кількість відеозаписів у Youtube. Гастрольні турне охоплюють сцени Європи та Азії.

Маріанна Цветінська - солістка Львівського національного академічного театру опери та балету ім. С. Крушельницької виконує на сцені цього театру такі партії, як Віолетта («Травіта» Дж. Верді), Мімі («Богема» Дж. Пуччіні), Мікаела («Кармен» Ж. Бізе), виступала у концертах Національної філармонії України ім. М. Лисенко. Має контракти в оперних театрах Польщі, Нідерландів.

Сценічну практику учні Н.А. Суржиної, майбутні артисти-вокалісти Національних театрів опери та балету України розпочали саме на сцені Дніпровського академічного театру опери та балету. Співпраця з диригентом, народним артистом України В. Гаркушею, головним режисером, народним артистом України Юрієм Чайкою, солістами опери, народними артистами України Едуардом Срібницьким, Валентиною Коваленко, заслуженими артистами України Олександром Сергєєвим, Сергієм Гомоном, Зоєю Каїповою, Ольгою Ус стали школою професійної майстерності. Саме завдяки вже наспіваному репертуару ці молоді артисти-вокалісти в різні роки успішно пройшли конкурсні комісії у Національні театри опери та балету України.

Яскравою сторінкою є навчання соліста Національної опери України, народного артиста України Сергія Ковніра (бас) у творчій аспірантурі, асистентурі-стажування Навчально-наукового інституту Дніпровської академії музики (2023-2024). Творчим керівником його мистецького проєкту «Репертуар для баса як складова концертно-сценічної діяльності співаків України ХХІ ст.» була професор Н.А. Суржина. 14.06.2024. відбувся Атестаційний концертний захід С.Ковніра. Була виконана програма, що складалася з творів знаменитих українських композиторів: Монолог Сільвестра з опери «Ярослав Мудрий» Г. Майбороди; Балади Мойсея з опери «Мойсей» М. Скорика; Соло Баса з Реквієму «Панахида за померлими з голоду» Є. Станковича-Д. Павличко; романсів «Нескінченне» І. Карабиця - Р. Тагора - В. Батюка; «Гей, піду я в ті зелені гори» Г. Майбороди – Лесі Українки; «Ой, по горі роман цвіте» І. Кушплера – Т. Шевченко; «Прилітай, моя ластівко» В. Мартинюк - В. Хрущ; «Дай, Боже» В. Мартинюк - С. Черевко. Концертмейстер, лауреат міжнародних конкурсів Ірина Литвиненко, та студент НАМУ ім. П. Чайковського (клас С. Ковніра), лауреат

вокальних конкурсів, соліст Київського муніципального академічного театру опери та балету для дітей та юнацтва Володимир Щур.

Старший викладач кафедри «Вокально-хорового мистецтва» Оксана Віталіївна Гопка також продовжує виконавсько-педагогічні традиції свого професора Н.А. Суржиної. Переймаючи професійні секрети вокальної школи – Бугамеллі–Голубєв–Суржина, ця викладачка водночас зберігає свій персональний стиль. У основі якого є розуміння того, що особливий фонетичний стрій італійської мови сприяє становленню правильної манери звуковидобування. Працюючи за сумісництвом на посаді художнього керівника Запорізької обласної філармонії, О.В. Гопка активно залучає їх до концертних виступів. Свого часу це був Ігор Воєводин (бас-баритон), який сьогодні співає центральні партії у виставах таких іспанських театрів, як Teatro Real, Teatro Cervantes de Málaga, Teatro de la Zarzuela, Ópera de Oviedo.

Інший здобувач освіти, що навчається у XXI столітті у класі О.В. Гопки та магістратурі 2-го курсу - Даніїл Риндін (бас). Він вже має такі факти у своїй творчій біографії: *«Одеський національний академічний театр опери та балету повідомляє, що за результатами конкурсу на заміщення вакантних посад артистів – вокалістів (солістів), який відбувся 27 листопада 2024 року переможцями стали: Риндін Даніїл Андрійович - артист-вокаліст (соліст) друга категорія (1 ставка)»* [6]. Тема його магістерської роботи *«Басові арії в українській оперній музиці XXI ст.: принципи виконавського аналізу (на матеріалі опер М. Скорика, І. Небесного, В. Мартинюк)»*. Даніїл Риндін вже виконав на одеській сцені партію графа ді Чепрано («Ріголетто» Дж. Верді), виступав у різдвяних концертах (проект VLASNE). Готує також партію Виборного у «Наталці Полтавці» М. Лисенка, жреця, царя, Тома («Набукко», Аїда», «Бал-маскарад» Дж. Верді), Ризничого з «Тоски», Пінелліно з «Джанні Скіккі» Дж. Пуччіні».

На усіх етапах діяльності кафедри «Вокально-хорового мистецтва» Дніпровської академії музики продовжує здійснюватися науково-педагогічна пошуково-експериментальна робота, розробляється комплекс вокальних методик для синхронізації навичок співу та сценічної гри при навчанні артистів-вокалістів опери, оперети, камерних концертів. Що й демонструють наші випускники – артисти вокалісти Національних театрів опери та балету України. Серед яких є ще випускники класу старшого викладача кафедри Ю. Худієнко: Олександр Мельник (Національна оперета України), Анна Юрінцева (Львівський національний академічний театр опери та балету ім. С. Крушельницької).

Список використаних джерел та літератури:

1. Антонюк В. Г. «Академічний спів» фах «Камерний спів» [Електронний ресурс] : освіт.-наук. програма другого (магістер.) рівня вищ. освіти за спец. 025 «Музичне мистецтво» галузі знань 02 «Культура і мистецтво» : освіт. кваліфікація: Магістр муз. мистецтва : проф. кваліфікація: Артист-вокаліст (соліст камер.). Артист ансамблю. Репетитор з вокалу. Викладач закладу вищ. освіти. Науковець-дослідник / М-во культури та інформ. політики України, Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського ; розроб.: Антонюк В. Г., Кононова М. В. – Текст. дані. – Київ : [б. в.], 2022. – 15 с. – Режим доступу: <https://knmau.com.ua/wp-content/uploads/2-1-2-st.-ONP-Akademichnij-spiv-Fah-Kamernij-spiv-2022.pdf>
2. Гопка О. Взаємодія акторської та вокальної техніки в процесі виховання студента-вокаліста. С. 67-71. Актуальні питання музичної освіти. Спів / [колектив. навч.-метод. посіб.] ред.: А. А. Тулянцева; Дніпропетровська академія музики імені М. Глінки, Національна всеукраїнська музична спілка. - Дніпро : Ліра, 2022. - 200 с. - Бібліогр. в кінці ст. - укр.
3. З.Ковнір Сергій. <https://opera.com.ua/persons/operna-trupa> (дата звернення)
4. Наказ «Про затвердження Порядку формування на конкурсній основі кадрового складу художнього та артистичного персоналу державних та комунальних закладів культури». 01.07.2016 № 497. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1029-16#n8>.
5. Петрова Ірина. <https://opera.com.ua/persons/operna-trupa>